

ЖІНОЧА ПРОЗА

ЛІЛЯ
ПАРИЖ
КОХАННЯ

ГАЛИНА ГОРИЦЬКА

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2019

1

Ми вже були не певні, що знайдемо його. Хоча мушили знайти... Бо цього року осока свистіла голосно. А це — правильний знак, як і монета, затиснута в кулаку, коли смажиш млинці, — до багатства¹.

Однак він заховався від нас у непролазних хащах пфальцських лісів. Так само, як від моєї пра-пра-бозна-скільки-разів бабусі, коли та ще була молодою. Точнісінько так само... Вона тоді шукала його три тижні, доки пагорби Вестфалії не взялися льодом. Того далекого року це сталося на тиждень пізніше, ніж у рідних землях моєї прародички.

Про це мою пра-пра-бозна-скільки-разів бабусю сповістив голуб, якого потайки зі звісткою випустила її матір, і який прилетів до неї аж сюди. Кажуть, він летів десять діб. А ще кажуть, що коли б прабабуся дізналася про настання зими раніше й пішла, то так би і не побралася з моїм пра-пра-бозна-скільки-разів дідом, котрий чекав її в замку-привиді, й не стала б королевою.

Прадідусь ніяк не міг зарадити й вплинути на рішення замку. Бо той, як і тепер, сам вирішує, коли йому з'явитися. Тоді, кажуть, замок здивувався настирності дівчини й таки вийшов до неї з непроглядної германської хащі, несучи холод і морок лютої зими.

¹ Французька прикмета.

Холод і морок...

Того року тільки вовки та білки бігали лісом. Тільки сірі хижаки й безневинні руді гризуни. Чому? Бо так поведлося. Природа себе врівноважує. І там де страх і смерть, там і вертлявість із милістю. Навіть лисиці тоді вимерли або поховалися, як ведмеді... хто зна. І тільки дуб, береза, ясень, ялинка й каштан усе стояли на крижаному вітру, трохи стишуючи й гублячи його між віт і втихомирюючи. А інші дерева пішли.

Кажуть, білки приносили моїм прабабусі й прадідусеві шишки кедра, що росте високо в горах і навіть вище, ніж будь-коли добирався сам замок². Вони не могли вирощувати зернові культури, бо це заборонялося людям знатного походження, аби не було карієсу й міжхребцевих гриж. Так було заведено. Хліб їли тільки селяни. Знать мала полювати й подекуди вживати плоди збиральництва, котрі селяни їм привозили до замків у кошиках разом із молоком і білим пухким сиром. Так було заведено — ніякого борошна, щоб не гладшати й не залежати від сезонних робіт по господарству, а мати гнучкий розум, котрий, ну майже завжди, слідує за тілом. Тримати в покорі селян — нехай ті доглядають вимогливу землю. А ще через те, що людським розумом, як і у всіх тварин, керує шунок. І коли той ситий, а наближається небезпека, він затьмарюється хибними сигналами, що все гаразд.

Така проста річ — хліб... Однак якби знать Середньовічної Німеччини любила їсти хліб, блакитна кров швидко б розчинилася в безмежжі червоної. Мій пра-пра-бозна-скільки-разів дідусь і сам не знав чому, але хліба не їв. Так було заведено. Іноді вчиняєш і не знаєш, а потім сам дивиєшся: чому саме так. Проте на все є свої причини.

Кажуть, моя прабабуся й прадідусь повинчали себе самі за правом прадідуса вінчати як священника, бо він був королем. Кажуть, вони так зробили, бо прабабусине ляне брє³ вже не налазило на її животик.

² *Pinus cembra* L. — європейський кедр. Росте в Німеччині на високогір'ї.

³ Труси й підштанки в Середньовіччі.

Кажуть... Люди постійно щось кажуть, і я їм здебільшого не вірю, хоча вербальна функція й працює на повну, однак вона мало коли віддзеркалює правду. Так собі, патякання... Майже як коїтус, щоправда, не таке близьке комунікативне збочення. Іноді певним індивідам, навіть незнайомцям, вдається висловити сильні почуття, до того ж не знаючи мови іншого. І навіть зробити так, що жінка-німкеня з ворожого нацистського табору погоджується випити з тобою кави в Нюрнберзі відразу після війни. А на тобі уніформа радянського військового. А згодом вона віддає тобі свою душу й серце і переїжджає за тобою в Радянський Союз.

Мій дідусь не знав німецької. Він, як герой одного блокбастера, знав тільки російську, українську й погану російську — тобто ненормативну лексику. Знався на ній так віртуозно, що весь батальйон боявся полковника до дрижаків у колінах. А вже після війни один із побратимів зізнався, що думав, нібито його комбат — колишній ЗеКа, один із тих розжалуваних і засланих у концтабори Єжовим, неугодних пішачків вищого офіцерського звання, котрих позбувалися акурат перед великою битвою назва якій — Вітчизняна війна, а потім із тих таборів терміново повертали. Хтось же повинен був піднімати солдат у бій? Але насправді дід не був ніяким ЗеКа, просто з усіма знаходив спільну мову. Про таких казали: і чорта лисого спокусить. Принаймні так казала вже через кілька років ламаною українською моя бабуся — перекладачка на Нюрнберзькому процесі. Може, якесь стародавнє німецьке прислів'я, хто зна...

Бабуся була непересічною. Про таких у Франції кажуть: *фем фаталь*. Не красивою, зовсім ні, але щось таке в ній було... Якесь таємниця. Дідусь розповідав, що як тільки зустрівся з нею поглядом, то не зміг пройти повз. Ну тобто проїхати (він тоді сидів за кермом німецького джипа

Stoewer R200). Дідусь казав, що йому спочатку хотіли дати командний блискотливий Horch-901, котрий ще зберігав колишню велич рейху — свастику на закрилках передніх коліс. Однак після бомбардування авіації союзників, котре майже повністю знищило місто, нюрнберзькими вулицями міг проїхати хіба що Stoewer R200. Бо серед його особливих переваг були постійний привід на всі колеса з блокуванням міжвісного й міжколісного диференціалів і незалежна підвіска всіх привідних і керованих коліс. Дідусь міг годинами, доки я, маленька, сиділа в нього на колінах, розповідати тільки про німецьку техніку й мою бабусю.

Його зацікавило, яка вона, ота молода баварка, котра у своїх тувельках на високих підборах долає з такою легкістю, немов у неї променади, перешкоди — уламки головного проспекту міста. В руках вона несла стос пожовклих тек і думала про щось своє, раз за разом тривожно мотаючи головою з непокірною гривовою кучерявого рудого волосся. А потім, уже в кафе, де вона незворушно і якось зухвало («безцеремонно» казав усміхаючись дідусь, згадуючи їхню першу зустріч) розмовляла з ним, переможцем, полковником радянської армії, він усе для себе вирішив і тільки всміхався тихцем. Він казав:

— Я відразу зрозумів, що знайшов її.

— Але дідусю, вона ж була ворогом, німкененю? Ти не боявся, що нічого не вийде?

— Ні. Вона була наполовину єврейкою — однією з тих, небагатьох, хто вижив після нюрнберзьких расових законів⁴, і я знав, що зможу її вивести. Я боявся тоді тільки одного, що вона не полюбить мене. Це одне, що мене бентежило, — відказував мужній герой, обпалений

⁴ Нюрнберзькі расові закони — два расистських (насамперед антиєврейських) законодавчих акти («основні закони») — Закон про громадянина Рейху та Закон про охорону німецької крові й німецької честі.

війною полковник із пошрамованим обличчям і безлічю нагород.

Дідусь ніжно всміхався, згадуючи мою бабусю. Я була тоді малою, аби замислитися про те, що й справді боятися треба було іншого: бюрократичної системи совків, котра зовсім не жалувала шлюби своїх червоних командирів із німкенями.

— У ній була якась таємниця. Щось таке, що вона пронесла в собі назавжди. Шкода, що ти не встигла з нею познайомитися, — казав із гіркотою в голосі дід і стискав свої старечі зів'ялі губи. — Ти схожа на неї. У вас в жилах тече та таємниця...

Потім дід завжди зітхав і переходив на свою іншу улюблену тему: німецьку техніку. Я бачила їхню з бабусею весільну світлину, і хоча та була вицвілою й переламаною саме посередині її усміхненого, щасливого обличчя (старий фотопапір твердіший за картон), все одно можу стверджувати: наречена випромінювала світло краси. Щось у ній було тендітне, однак нездоланне. Щось доленосне. Її погляд ясних очей зі старої пожовклої світлини завжди супроводжує мене...

Дідусь мені залишив й інші світлини в польовій, шкіряній сумці через плече — і вона, і всі ті світлини дісталися мені в спадок із назавжди прекрасною бабусею й до непристойності молодим дідом — молодим полковником, що щасливо всміхається в об'єктив... А за ним лани широкі, й десь там, на задньому плані, полум'яний горизонт моєї Батьківщини (чи то від сонця, що сідає, чи від заграви пожежищ). Тієї, яку він захищав від фашистських загарбників, так само, як і мій другий дідусь, щоправда, вже не від фашистських, а радянських окупантів, за що й отримав кулеметну чергу проти легендарної Стіни розстрілів у тюрмі на Лонського⁵.

⁵ Спеціалізувалася на політичних в'язнях. Зокрема, в червні 1941 року працівники НКВС розстріляли близько 1000 в'язнів (згідно зі свідченнями начальника тюремного відділу НКВС по Львівській області лейтенанта Лермана, 924 особи).

Він був партизаном УПА. Його піймали акурат на початку Сталінградської битви. Середина 1942 року. На Східному фронті катастрофічно бракує людей, але на вилов і розстріл упівських партизанів солдат не шкодують — то було святе діло для Коби. Він і своїх не жалів, і чужими інакодумцями не гребував. Левіафан мусив жити.

Моя мама — упівський виблядок, покруч (бо було завведено вважати, що бабуся — комуністка; не докопувалися, як комуністка могла одружитись з упівським партизаном). Якби не батько — кандидат наук, нащадок солдата, що «визволяв» Берлін, героя війни, не бачити моїй мамі вишу. А так я народилася в сім'ї радянських інтелігентів.

2

Макс зітхнула. Зітхаючи, вона вдихнула чисте, вологе повітря німецького лісу — ніби ельфіню вдихнула. Ковтнула щось казкове. Отримала подарунок.

Запахи сирої хвої й мокрої землі. Повсюди перетиналися віти тисячолітніх дерев-велетнів і плюща, що вився по них. Одна велика сіро-бура непроникна хмара, проштрикнута посередині стовбурами дерев так, ніби вона такою розп'ятою й народилася, повільно рухалася на нас. А стовбури дерев стояли непорушно.

— Ти читала Гете? — запитала Макс.

— Хто? Я? Ні.

— Не в оригіналі. Хоча б щось?

— Ні, — так само інертно повторила я, розмірковуючи, чи варто продиратися крізь хащі в пошуках його, замку.

— «Тіло велетня, що живе неподалік звідси, ніяк не слухається: рукам його і соломинки не підняти, плечам і в'язанки хмизу не знести. Зате його тіні, можна сказати, все до снаги. Ось тому-то на сході сонця і заході в ньому багато сили; ввечері досить сісти на тінь від його потилиці, велетень

ЗМІСТ

Коло перше. Історії циклічні.	4
1.	4
2.	9
3.	14
4.	19
5.	23
Коло друге. Великий шлях починається з кроку.	29
6.	29
7.	33
8.	36
9.	42
10.	46
Коло третє. Бла-бла-бла	52
11.	52
12.	56
13.	60
14.	64
15.	67
16.	71
17.	79
Коло четверте. До джерел	85
18.	85
19.	91
20.	98
21.	105
22.	111

Коло п'яте. «Експонат»	117
23.....	117
24.....	125
25.....	127
26.....	132
27.....	136
28.....	141
Коло шосте. «Хеппі майже енд».....	148
29.....	148